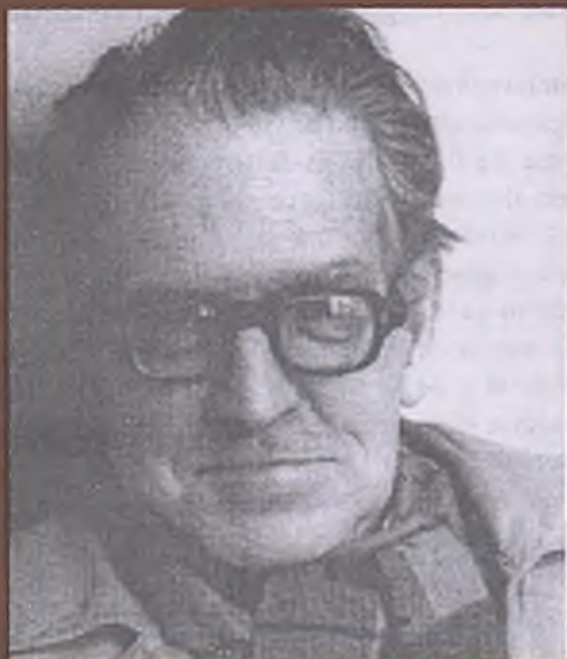

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 4 (394), serie nouă. Miercuri 3 februarie 1999. Preț: 3.000 lei

ALEXANDRU GEORGE

Perpessicius nu s-a prostituat, nu s-a înjosit, nu a alunecat în lamentabilul burlesc al lui Călinescu, în gravele acestuia ignominii. Și totuși, a devenit membru al Academiei, director de muzeu, de publicație științifică. Și, când s-a putut, a scris, a adus unele contribuții de istorie literară remarcabile, a lucrat la ediția Eminescu. A existat și această soluție mult mai morală și mai inteligentă, comuniștii nu au pus nimănui pistolul la tâmplă somând: Academia sau Canalul.

„Dacă motivele - deconstrucția și confuzia valorilor, solipsismul, obsesia marginalizării și fărâmițării într-o cultură care și-a pierdut o dogmă centrală sau o sophia călăuzitoare, dar și puterea redemptivă a limbajului - ca și modul de articulare dialogic, elevat și colocvial, livresc și folcloric, comic și patetic, idiomatic și intertextual, ne sunt familiare, modul efectiv de realizare trădează la **GABRIEL CHIFU** dorința de a-și crea un spațiu autonom, bine individualizat, chiar dacă textura lui reprezintă asamblarea originală a unor materiale preexistente.“

„**ADRIAN POPESCU** scrie la o irespirabilă altitudine intelectuală, îmblânzită doar de arderea de tot în depoziția și interogația spirituală, în vertijul memoriei, în plasticitatea metaforei tentate să-și apropie categoria sublimului. *Fără vârstă* degajă o nemântuită disponibilitate de a problematiza parabola „nel mezzo del cammin di nostra vita“, de a lua pulsul opțiunilor și credinței poetului ajuns la o răscruce a deslușirilor.“

ioana dinulescu

Biblioteca obscure

La „Clubul Volland”, în
underground,
astăzi cer din nou sfaturi
prietenului înțelept, poetul Mihai,
ziarist și om de treabă

la sfertul de veac ce-l desparte
de steaua colțoasă a nașterii sale.
Îi cer sfaturi, aș vrea să-i citesc
poeme,
dar el, atât de tânăr
că murmură încă

alfabetul pântecului Mumei sale,
n-are timp pentru mine.
Poetul Mihai scrie la gazete, el are
multe de aflat și de scris.

Bine că n-are timp pentru mine,
pentru verbul lănced acum
decolorat de soarele primăverii.
De m-ar asculta,
în biblioteci obscure mi-ar hărăzi
el
locul.

Grâul meu verde

Grâul meu verde, pământ
străveziu, ca în nacela lui
Dumnezeu
mort-voinicel
mă mai ții.

urcă din bolgiile tale
rac irosit.

Urcă o goarnă, un corn englez,
o lacrimă ascutită în somn.
Un desfrâu de cuvinte, de semne.

Grâul meu străveziu, o viață,
un somn, un nume pe cărările
încălcite
cu iarba lui Dumnezeu,
mort-voinicel
mă mai ții.

Bucuria din vorbe, amăreala din gură

Nu se împacă acum.
Nu s-au împăcat niciodată:
bucuria din vorbe,
amăreala din gură.

S-ar putea zice: azi ești între
prieteni.
Fripturi imense pe masă,
flori și pocale de vin.
S-ar spune că ești sărbătorit.

Lărmuială, vorbe în vânt.
Sentimente încălcite ca șerpii
de baltă. Din când în când, cineva
îți rostește clar numele.

Sabia sărbătorește și ea.
Peste creștetul tău, umbra ei
strălucește o dată și cade.

Balconul meu liber

Întorcându-mă din neant, din
pântecul
Mumei,
de mână cu fiica mea, cu
frumusețea ei

crudă, sinucigașă,
cu nesomnul ei fraged
ocrotit de somnul meu la pândă,

zăresc, prin asfințitul celest,
prin iarba murmurătoare,
prin copita inorogului,

balconul meu liber, la etajul opt.
Mai sus decât cuibul rândunicii,
mai aproape ca vizuina vulpii -

balustradă în calea năntului -
numele și călcâiul fiicei mele
în urma lui Dumnezeu.

Lacrima visată

Din pântecul toamnei s-a ivit
fiica mea, jivină suavă,
trestie pură sub ochiul închis
înăuntrul Cuvântului- somn.

Ea are nume, ea are chip,
lacrimă visată în poemele mele:
Crenguța.

Dumnezeu îi proiectează umbra
tânără
pe zidul zdrențuit al destinului
meu.

Iarba pe dealuri

Nu pot de Tine
să mă apropii prea mult,
să leg țărâna mea de pravile

străine, de sensuri
fără capăt de început,
nici sfârșit.

Pe străzi creta îngână
ierburi mărunte,
litere dintr-un alfabet al luminii

fără chipuri și gheare.
Păsări pierdute în ceața
dinainte de zbor.

Brunet. Inteligent. Exploziv. De umărit

În ea ar fi scris:

30 de ani. Bărbat. Se-nvârtește în jurul hanului. Mai ales ziua și mai ales noaptea. De umărit.

În ea ar fi scris:

NU PUNE MÂNA!

Urmele rămân urme chiar și după ce dispar. Jandamul știe că ele nu dispar niciodată. Numai criminalul crede că dispar. Nimeni nu trebuie să pună mâna pe urme. Pe ele nu se pune mâna. Cine pune mâna pe ele se arde. Dacă vrei să te arzi pune mâna pe ele. Urmele sunt bune pentru că poți să dai în cap cu ele oricui.

M. S. REGELE VREA SĂ TRAGĂ CU DL. CAMELĂ UN DERDELUȘ

Mergând spre Cameră dl. Caramelă dădu nas în nas cu M. S. Regele. He-he, dacă ar fi iarnă - zise M. S. Regele, cum am mai trage noi acum un derdeluș cu săniuța. Doi îngrijitori îi aduseseră măgarul M. S. Regelui, care nu bea decât apă trandafirică și ronțăie trandafirii ofiliți, din ieslea de lemn de trandafir. Măgarul era roșu ca trandafirul roșu.

ESTE MĂGARUL REGALIST?

MĂGARUL NU ESTE REGALIST

- Și acum d-le Caramelă, ajută-mă să ure pe măgarul care va intra ca și mine în istorie una-două. Îl ajut. Un adevărat zeu suit acolo pe măgarul care e și el un zeu al măgarilor. Își înfinge pintenul în coasta asiatică a distinsului. Distinsul rage spre rege și cabrează. Apoi invers.

Ce mai, chiar că niște zei mi-a fost dat să văd înaintea ochilor mei păcătoși. Adică un zeu călare pe altul. Măgarul perfid se scutură puternic și zvrârle din copite. Printr-o întâmplare nu ș de care M. S. Regele e trântit la pământ. Animalul tot animal rămâne chiar și el. Cum să înțeleagă el ce-i ăla un rege. **DACĂ O FI CUMPĂRAT DE PUTERILE STRĂINE?** - m-am gândit. Oricum un lucru este clar: măgarul nu este regalist, măgarul este măgar.

- Vae, Caesar non supra asinus... zice regele scoțând flăcări pe nas. Dl. Caramelă este dat pe mâna Camerei și a Guvernului, pentru infracțiunea DE INSTIGARE LA ZAVERĂ, COD PENAL ART. CUTARE ALIN. CUTARE

IA SĂ VEDEM

În Cameră cei din stânga se certau cu cei din și mai stânga. După care schimbau locurile. Disputa privită de sus arăta că se bucurau de câștig când stângăcii când dreptăcii. Dl. Caramelă merge la Guvern.

IA SĂ VEDEM

Guvernul tocmai venise din concediu, cum se pieptăna într-o oglindă perversă și-și îngâia fața proaspăt rasă.

- Stai jos și spune ce te doare, mi-a zis fără se întoarce spre mine, după care Guvernul **A PUS O BONETĂ ROȘIE PE FRUNTE.** că i-ar fi fost frig, dar îi sta lui mai bine. Vorbele parcă îmi erau înălșurate în călț. Guvernul mi-a întors spatele și-atunci am mi prins ceva curaj. Nu că ar fi vrut să-mi dea curaj s-a întors guvernul cu spatele, ci

pentru că așa s-o simți el mai bine, când stă cu spatele la popor!

Ergo: am simțit o mușcătură de beregată. Când a început Guvernul să se plimbe prin Cameră, mai mult de frică am început să vorbesc.

GUVERNUL E MÂNĂ ÎN MÂNĂ CU FLORETĂ ȘI CU PĂDURARI

... și-n afara situației din Calcani creată de coșurile de sobă și a crimei de la han pot să vă informez că babele fură lemne din pădurile noastre, continui cară pe spinările lor cocoșate de atâta cărat lemnele falnice ale Măricei Sale, secătuiind pădurile și pădurarii care nu le mai pot ține piept cu una cu două și fiindcă veni vorba aici, pot să depun mărturie că l-am auzit pe Floretă cum l-a înjurat pe Măria Sa Regele Persiei în timp ce-și potcovea caii moșteniți de la Jean Mandibulă, ca să ne atragă într-un conflict direct cu perșii, cine știe cu ce scop.

- Fleacuri, răspunse calm Guvernul. Regele perșilor a murit de mult.

- Atunci l-a înjurat pe următorul, excelență!

- Fleacuri, răspunde Guvernul ore rotunde, și ăla a murit.

- Trebuia să fie și vreunul care tocmai n-a murit, excelență!

- Fleacuri, fleacuri, fleacuri! Odi profanum vulgus! Toți au murit, numai covorul ăsta persan de sub picioarele mele a rămas.

- Și-a mai zis ceva și de M. S. Regele nostru, prinsei eu atunci curaj..

- De M. S. a noastră? făcu Guvernul încruntat, cu niște încruntări necunoscute până atunci.

- Da-da, de M. S. de M. S.

- Fugi că nu te consider!..

- Pe onoare!

- Ce-a zis de M. S.? - întrebă guvernul având o privire rece și necruțătoare.

- Nu pot!

- Ba trebuie să poți!

- A zis că umblă teleleu pe la clăci, că joacă zaruri și că are pielea roșie..

- M. S.?

- Da-da, M.S. - M.S. Și că jandarmeria închide ochii la evenimente..

- Ie-te drace! făcu opoziția din Cameră.

- Și-a mai zis ceva... continuă dl. Caramelă.

- Ce? întrebă Guvernul având o privire necruțătoare și rece..

- Nu pot.. zise dl. Caramelă privind încurcat într-o parte. Nu pot, mi-e jenă..

- Ba trebuie să poți!

- A zis... a zis că... ăă... a zis că-l bagă-n augusta haia a Mamei Excelenței Sale, icrtată-mi fie gura spurcată de păcătos ce sunt..

- Pe M. S.? bulbucă Guvernul ochii cât fetele femeii gravide.

- Da-da, pe M.S., pe M.S.

- Așa-i trebuie, făcu opoziția din Guvern. Cât despre pădurari, vom trimite armata să facă ordine în păduri până când hoții vor capitula definitiv.

Căci

O ANUMITĂ ORDINE SE IMPUNE ȘI AICI, DOMNILOR!

După care mi-a strâns mâna fără să am timp să zic păs.

- De noi n-a zis nimic? întrebă lifișterul Drăghici care era și el de față când povestea dl. Caramelă toate cele.

parodii

Radu Bărbulescu

(Luceafărul, nr. 44/1998)

Rime sub - balcanice

Azi noapte m-am plimbat pe stradă
să-mi văd orașu' încet-încet
atât cât ar putea să vadă
un biet bucureștean poet.

Era o beznă seculară
prin magazine și-n privire
la trecătorii de afară
parcă ieșiți din cimitire.

În cafenele, spectre albe,
mai comentau cu toată gura
cam câte șase la trei halbe
mult sub-balcanic, Prefectura.

Sub o statuie, la Palat,
un maidanez al nimănu,
văzând că nu-i rost de lătrat
rodea un os... Oare AL CUI?...

Lucian Perța

- Nu. Ce-i drept, n-a zis!

- Atunci trebuie să știți, zise lifișterul pollice verso și sparse cu arătătorul un balon imaginar, trebuie să știți că

O ANUMITĂ ORDINE SE IMPUNE ȘI AICI, DOMNILOR!

După care se sculă în picioare și începu să impună această ordine. Lifișterul Drăghici s-a sculat în același timp cu poterașul Costică de la masă. Totuși să zic că pareă poterașul Costică s-a sculat cu o fracțiune de secundă mai înainte sau că lifișterul Drăghici s-a sculat primul? Ei s-au sculat amândoi de la masă, dar pareă tot lifișterul Drăghici s-a sculat puțin mai înainte, nu cu mult - sau mai știi că poate chiar poterașul Costică s-a sculat mai întâi cu vreo secundă-două, acolo. În sfârșit, ei s-au sculat în același timp dar n-a lipsit mult ca primul să se ridice lifișterul Drăghici, sau chiar poterașul Costică, dacă nu s-o fi ridicat acesta din urmă, el mai întâi sau cel dintâi mai pe urmă. În fine, cel ridicat primul a fost mai agitat dacă nu o fi fost mai agitat chiar al doilea. Hotărârea de a se scula de la masă a luat-o lifișterul Drăghici în secret, dar principalul este că a luat-o, fără să mai aibă importanță cine a dus-o mai întâi la îndeplinire, degeaba mai facem acum pe vitejii. Poate chiar el a și dus-o, cum este un tip corect și capabil. Mai știi?..

BOGĂȚIA DOCUMENTARĂ

de EUGENIA TUDOR-ANTON

Istoria literară pare, în sine, o secțiune aridă a cercetării. Documentarea, strângerea datelor și sistematizarea acestora, ca și prezentarea lor pot fi (și sunt uneori) obositoare, iar rezultatul cercetării poate apărea ofilit înainte de vreme, anost și anevoie receptat.

Câte studii de istorie literară (oneste, altfel) nu suferă de o monotonică ucigătoare, de un fel de imobilitate intelectuală și, vai, de lipsa talentului de a sintetiza fluent, atractiv?

Nu se întâmplă însă așa, atunci când neobosimul cercetător, animat de o curiozitate firească și de o patimă a restabilirii adevărului, este dublat de luciditatea, capacitatea de analiză și de talentul critic necesare pentru limpezirea apelor. Este și cazul cunoscutului critic și istoric literar Al. Săndulescu.

Autor al unor substanțiale monografii despre Duiliu Zamfirescu, Delavrancea, Topârceanu, Rebreamu, autor al unor ediții critice (două volume din Opere de Duiliu Zamfirescu) și ediția critică a Operei lui Paul Zarifopol, al unor studii pertinente despre Magiale, Alcesandri, Odobescu, Hasdeu, Gib Mihăescu ș.a., Al. Săndulescu și-a desfășurat activitatea în cadrul Institutului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” unde este cercetător științific principal și coordonator al unor importante lucrări de istorie literară.

Format, ca atâția alții dintre istoricii noștri literari importanți, la școala lui G. Călinescu (pe care nu-l crușă, supunându-l unei analize prea neîndurătoare pe gazetarul Călinescu), Al. Săndulescu a înțeles că „datele” în sine nu valorează mare lucru, dacă nu ești în stare să le dai forma necesară, seducătoare a celui ce știe totul despre subiectul dat, dar știe și cum să transmită acest tot.

Or, aceasta presupune dublarea istoricului de un ascuțit spirit critic adecvat. Erudiția nu sufocă niciodată argumentarea în cazul lui Al. Săndulescu, ea este totdeauna antrenantă, convingătoare.

Plimbarca, uneori sinuoasă, printre punctele datelor, scrisorilor, documentelor, articolelor, manuscriselor cercetate, eliminarea dilemelor ce pot apărea la un moment dat, este bine condusă de Al. Săndulescu. El știe să înlăture leștul informației și face conexiunile necesare. Este cazul, de pildă, al capitolului Opinile unui „detractor” din substanțialul studiu despre Duiliu Zamfirescu. Dovedirea faptului că nu Duiliu Zamfirescu scrisese împotriva lui Eminescu infamul articol „Frunze tăiate prin volune”, apărut în Literatorul, ci Al. Macedonski, semnându-l însă cu pseudonimul Rienzi, care aparținea lui Duiliu Zamfirescu – cel ce debutase în 1880 și publicase, o vreme, în paginile Literatorului, pentru a deveni apoi „convorbirist” – Macedonski, considerând pierderea colaboratorului său și trecerea lui la Convorbirile lui Maiorescu o „trădare” – este la cale răzburarea.

Principiul exclusivismului, al spiritului de grup este declarat fără jenă, scrie Al. Săndulescu; orice scrie un om dintr-o altă partidă decât a noastră, oricât de frumoasă să fie opera sa, noi denigram (subl. Al. S.) fiindcă autorul ei nu este din noi” – afirma mentorul Literatorului.

Afirmație semnificativă care, din păcate, până câte știm, s-a manifestat și se manifestă și azi printre scriitorii români contemporani. Afirmație care înlătură (pe lângă alte argumente) presupunerea că articolul publicat este semnătura Rienzi (în Literatorul) aparține lui Duiliu Zamfirescu.

Deși sumarul acestui volum cuprinde studii și articole despre diverși scriitori – de la Anton Pann la C. Hogaș, de la G. Călinescu și E. Lovinescu până la Vladimir Streinu – apare evident faptul că, mai ales, două personalități ale literaturii române îl preocupă îndeosebi pe Al. Săndulescu. E vorba de Duiliu Zamfirescu și de Paul Zarifopol.

De opera lui Duiliu Zamfirescu, Al. Săndulescu s-a ocupat încă din 1969, când îi dedică o monografie. Dar revine la autorul preferat în 1984, 1985, în 1986, 1987 și în 1989. Consacrând, pe drept cuvânt, acestui scriitor deschizător de drum în romanul românesc numeroase pagini de admirabilă analiză.

Romanul Comăneștenilor, mai ales Viața la țară și Tânase Scatiu îl arată pe scriitor ca pe un înnoitor: „Ideile sale, scrie Al. Săndulescu, aveau să facă o carieră strălucită, constituind câteva puncte esențiale de pornire ale romanului nostru postbelic. Lovinescu, Rebreamu, Camil Petrescu nu mai pot fi discutați cum se cuvine în perspectivă istorică, fără o raportare la estetica lui Duiliu Zamfirescu”.

Romanul modern românesc începe cu Duiliu Zamfirescu: „După Ciocoi vechi și noi (1862) al lui N. Filimon și alături de Mara (1894) lui Slavici, Viața la țară (1894–1895) vine să completeze tripticul care a pus piatra fundamentală a epicii moderne românești”.

Subliniind că „gestul său epic este memorabil”, Al. Săndulescu sugerează cu finețe că în romanul lui Duiliu Zamfirescu există puncte de plecare preluate și dezvoltate de alți romancierii care vor veni. Printre aceștia: Sadoveanu, Rebreamu, Teodorcanu.

Revelând talentul de admirabil portretist al lui Duiliu Zamfirescu, de creator de atmosferă precum și accentele polemice convertite artistic în Tânase Scatiu, împotriva „arendășului îmbogățit și mitocan”, a unei întregi pături care luase cu asalt societatea românească, Al. Săndulescu accentuează asupra „Viului instinct de prozator” al romancierului.

„Duiliu Zamfirescu era și de astă dată cu un pas înaintea lui Maiorescu, mai ales a gustului său clasic, nereceptiv la marile inovații ale romanului din secolul al XIX-lea”.

Regretând „curba mereu descendentă a evoluției sale” în crearea ciclului românesc, rămas, nu doar neterminat, dar și neîmplinit artistic, Al. Săndulescu analizează cu un ochi critic avizat aceste neîmpliniri, afirmând că: „Ciclul Comăneștenilor a rămas o operă neterminată, fără o «popoe a Mărăștilor» dar cu un plan organic și o viziune admirabile”.

Echilibrat și ponderat, Al. Săndulescu se arată a fi nu numai un stăruitor colecționar de date, dar și un constructor fiindcă din numeroasele informații alcătuieste cea admirabilă fișă genealogică a familiei scriitorului Paul Zarifopol. Fiu de boier, latifundiar bogat, Paul Zarifopol disprețuiește și nesocotește starea sa de om bogat, trăind în Germania, studiind și scriind și neglijându-și averea pe care o va pierde până la urmă.

Ciudatul eseist, estetician și moralist, Zarifopol, de formație germanistă, cu studii strălucite la Berlin, Leipzig și Halle, scrie mai

ales despre literatura franceză: Maupassant, France, Flaubert, Proust sunt autorii despre care scrie.

Teoretician al autonomiei esteticului, comentatorul lui Proust, Paul Zarifopol s-a arătat întotdeauna un adversar al dogmatismului de orice fel: starca estetică „se opune, după Zarifopol, spiritului practic, utilitarist, dar și filosofilor care nu o înțeleg în esența ei. Platon, Kant, Hegel, doctrinarii socialiști rămân, din punctul de vedere al eseistului, în afara artei, pentru faptul de a-i fi uzurpat primul și independența absolută”, notează pe parcursul analizei sale Al. Săndulescu. Și când te gândești că socrul său, Gherca, era socialist. Asta nu înscamnă că i-a împărțit vreodată ideile. Dimpotrivă!

Prețuind „Junimea” scepticului Paul Zarifopol s-a pronunțat împotriva imposturii, a prostului-gust; a fost și un admirator entuziast al lui Eminescu, pe care-l compară cu Homer, Eschil, Dante, Shakespeare, și-l consideră „un dătător de legi, un începător de tradiție artistică”.

Al. Săndulescu, cel care a făcut ediția critică Paul Zarifopol, consacră un capitol din incitantă sa carte compromisiurilor impuse de cenzură, în vremea comunismului.

Cunosc aceste – le-aș numi sacrificii – din experiența editării operii Hortensiei Papadat-Bengescu. Croșetele, ori, mai rău, în cazul lui Zarifopol excluderea din ediția de Opere a unor articole și eseuri care încredințau nu doar totalitarismul fascist, dar și pe cel comunist „detestat poate cu o și mai mare înverșunare”, care arătau condiția intelectualului în comunism, de pildă. Dar să-i dăm cuvântul comentatorului: „Comuniștii, observă Zarifopol, vorbesc de sus, cu mare superioritate despre intelectuali, ignorând că înșiși creatorii socialismului (Marx, Engels) făceau parte din această categorie”, fiind foarte greu, „dacă nu cumva imposibil de manipulat.”

Contrar lui Camil Petrescu și a doctrinei sale neocratice, Zarifopol îi va împărți pe intelectuali în „cinstiți și lichele, adică dispuși să facă jocul puterii, fie la dreapta, fie la stânga”, după cum notează Al. Săndulescu.

Paul Zarifopol s-a ocupat mult, în esurile și articolele sale, de comunismul rusesc, de războiul civil din Rusia; „Lucidului Zarifopol nu i-a scăpat aproape nici una din trăsăturile comunismului sovietic”, observă Săndulescu: „Nici potemkiniadele, cu veche tradiție rusească și nici nomenclatura, subiect ce continuă să rămână și la noi, vai, atât de fierbinte.”

„Paul Zarifopol, scriitorul anticomunist, iată dimensiunea majoră pe care ne-o relevă textele ce firește că n-au putut fi publicate în timpul regimului comunist”, concluzionează Al. Săndulescu, bun cunoscător al operii lui Zarifopol.

Stilul alert, claritatea demersului critic, analiza pertinentă, argumentarea totdeauna convingătoare, bogăția documentară scoțând la iveală aspecte inedite din opera unui scriitor sau a altuia ce ne păreau cunoscute, iată tot atâtea însușiri ale scrisului lui Al. Săndulescu, făcând din Constelații literare o lectură agreabilă și incitantă.

ADEVĂRATUL 1848

Amul care s-a scurs a însemnat printre altele și acela în care se împlinesc un veac și jumătate de la mișcările revoluționare de la 1848, care au angajat unele forțe politice din toate cele trei principate românești și au fixat un program de luptă similar pentru toate, în final, un proiect de acțiune necesar pentru toate, în ciuda diferențelor de situație. Acest fapt e recunoscut acum de toată lumea, triumful ideilor liberale în clipa de față aruncând altă lumină asupra unei simple „mișcări” pe care destui observatori din trecut și istorici ulteriori o minimalizaseră sau o batjocoriseră în termeni sarcastici. Recunoașterea actuală, generală, n-a fost însă împletită, după opinia mea, de o înțelegere pe măsură a specificului ei, care o deosebește mult de evenimente contemporane din alte părți. Cineva care ar face o comparație amănunțită și generală a anului 1848 în Europa ar dovedi ușor că evenimentele de la noi se deosebesc cel mai radical tocmai de acelea despre care s-a spus că au constituit modelul și punctul de plecare: insurecția pariziană care a dus la căderea lui Louis-Philippe. Revoluția română a beneficiat chiar de experiența celei din Franța, prin martori oculari, prin unii participanți care la București au jucat rolul de instigatori și organizatori ai mișcării. S-a spus de către cei care au criticat-o și osândit-o, dat fiind și însușul, că a fost vorba de o mișcare importată de o mână de descerecrați care au vrut să schimbe rosturile țării și să traseze un program de fantezie. Coloratura accentuat națională a mișcării a fost trecută sub tăcere și s-a vorbit mai mult de utopismul ei și de inaplicabilitatea soluțiilor propuse în declarații menite să nu-și găsească decât un rol instigator și oratoric.

O cruntă ironic a sorții facuse ca sărbătorirea precedentă, a centenarului, să fie tocmai în anul în care comuniștii preluau puterea în țara noastră: era 1948, anul pierderii libertății, al anulării regimului cât de cât democratic pe care-l avuseseră românii, anul subjugării lor naționale. Și catastrofa aceasta avea loc nu așa cum prevăzuseră toți reacționarii și chiar, în versiune mai moderată, conservatorii din ultima sută de ani, adică printr-o ameliorare, o revenire la rațiune, după o lungă rătăcire prin eliminarea erorilor și refuzul falsului. Dar, nu, anularea câștigurilor revoluției s-a produs prin intervenția unei puteri străine cotropitoare, aceea împotriva căreia se ridicaseră revoluționarii de la București: rușii. Dar nu mai era Sfânta Rusie, ocrotitoarea popoarelor creștine subjugate de Semilună, ci o putere modernă, laică, pretinzând a reprezenta sinteza revoluției, prelungirea idealurilor democratismului european.

S-a întâmplat să trăiești acest eveniment aranjat fără rușine, în mare grabă, de noile autorități, care țineau neapărat să-și dea o legitimitate istorică și culturală: în timp ce ultimii liberali, descendenți chiar prin rudenie apropiată a eroilor de la '48, erau vânați, anihilați, exterminați, tot atunci avea loc o „comemorare” a evenimentelor glorioase desfășurate cu un veac înainte. (Dar, îmi îngădui o paranteză: printre numeroasele „manifestări” de atunci, am fost obligat să mă duc, fiind elev de liceu, la o conferință ținută de Perpessicius la Așezăminte Brăilianu, din locul unde se află și astăzi, după ce timp de patruzeci de ani vor purta numele de Bălcescu. Era pentru prima dată că îl vedeam pe conferențiar, despre care auzisem multe și ale cărui Mențiuni critice le aveam în toate ale lor

cinci serii. Eram curios și contrariat, pentru că reputatul critic și istoric literar alunecase astfel pe panta „colaboraționismului”, cum mai putea fi numită atunci cedarea oportunistă de partea noii puteri înscăunată de ruși. Dispoziția nu-mi era favorabilă; conferențiarul nu m-a cucerit prin verbul său, a vorbit însă degajat, cu totul altfel decât oratorii oficiali care au deschis ședința, dar

alexandru
george

a tratat un subiect ingrât: Revoluția de la '48 inspiratoare de literatură, adică a vorbit despre ceva ce aproape nu existase. Nu pot să uit aerul mai mult amuzat cu care a amintit de *Marșul lui Ion Catina* și despre alte asemenea realizări debile. Și cu toate că am plecat de la cele văzute și auzite cu un gust oarecum sălcui, decepția față de comportarea lui Perpessicius rămânând, mă grăbesc să spun că purtarea ulterioară a celui care pătuse a se fi dat lamentabil cu regimul nu m-a mai scandalizat. Perpessicius nu s-a prostituat, nu s-a înjosit, nu a alunecat în lamentabilul burlesc al lui Călinescu, în gravele acestuia ignominii. Și totuși, a devenit membru al Academiei, director de muzeu, de publicație științifică. Și, când s-a putut, a scris, a adus unele contribuții de istorie literară remarcabile, a lucrat la ediția Eminescu. A existat și această soluție mult mai morală și mai inteligentă, comuniștii nu au pus nimănui pistolul la tâmplă somând: Academia sau Canalul.)

Revenind la momentul mistificării, el a fost improvizat în pripă dar după directive precise, sub conducerea atotputernicului Roller și a altor agenți ruși. Or, în afară de falsificarea istoriei pentru a o face să intre în schemele marxiste, sau pentru a elimina figurile liberalilor de tipul lui Ion C. Brătianu, D. Brătianu, Ion Ghica sau C. A. Rosetti și ridicarea unor figuri cu N. Bălcescu, Gh. Magheru sau Ana Ipătescu, noua „interpretare” avea de rezolvat, în felul în care îl înțelegeau comuniștii, problema raportului dintre revoluționarii români, atâția câți și cum fuseseră, și Rusia țaristă, cu ale cărei acțiuni, „sovieticii” se solidarizau în modul cel mai neașteptat. Or,

mișcarea de la 1848 în toate țările românești avusese o orientare mai ales națională, în Moldova și Valahia una direct sau indirect anti-rusească. Era vorba de regimul regulamentar urzit și parafat de ruși, el se baza pe Regulamentul organic, un act constituțional nu lipsit de merite, mai ales în ceea ce privește introducerea legalismului și înlăturarea abuzurilor domniilor precedente. Dar, mai ales, el convenea oligarhiei autohtone care conducea țara și care nu era dominată de duhul schimbărilor. Numai că Regulamentul lovea grav în autonomia principatelor, recte a conducătorilor lor. Or, la București și la Iași erau domnitori instalați de ruși care se bucurau de asentimentul lor foarte suspect. Revoluția a avut ca rezultat plecarea lui Gh. Bibescu și Mihalache Sturdza, deși tronul celui din urmă abia fusese atins de adierea revoluționară, care nici nu-și propusese deschis înlăturarea lor. De ce nu și-au sprijinit rușii acoliții? Să spunem că numai Dracul și țarul cunoșc politica rusească?

Există un document care pune în lumină clar distorsiunile la care a fost supusă logica explicativă în istoriografia noastră de noii stăp. comuniști, a căror grijă primordială era să nu aducă vreo știrbire prestigiului marelui frate de la răsărit, chiar dacă pentru aceasta se puneau în dezacord cu interpretarea marxistă a istoriei ultimului veac, care vedea în Imperiul țarilor principala forță reacționară din Europa, iar în cazul în speță, forța care readusese pe tron tocmai pe Împăratul celei mai clasice despoții. Faptul că rușii zdrobiseră revoluția maghiară fusese, la 1848-'49, un simplu, deși decisiv, „ajutor frățesc”. În timp ce încălcarea teritoriului Principatelor românești avea alte scopuri, unele de întărire a „protectoratului” lor, dacă nu de anexiune de-a dreptul. Documentul care interpretează astfel politica rusească față de noi a fost publicat tocmai de cine? De însuși Lucrețiu Pătrășcanu, intelectualul nr. 1 al Partidului Comunist Român, fost deputat și autor al unor studii care vor ajunge după 23 august 1944 să alcătuiască un volum întreg, *Un veac de frământări sociale*, apărut la Editura Ca Rusă, poate nu fără semnificație. Capitolul „este intitulat *Adevăratul 1848 și la scesiunea Mișcarea din Moldova* se dă o versiune a evenimentelor, despre care autorul mai scrisese și publicase în clandestinitate. Anume Pătrășcanu, om suspectat de autorități, dar mișcându-se liber cât voia, tipărise, în *Viața românească*, XXXI, nr. 9/10, sept./oct. 1939, semnând Ion C. Ion, un articol cu exact același titlu. Acolo se poate citi că mișcarea din Moldova nu a fost una cu adevărată revoluționară, ci una îndreptată împotriva domnitorului și a abuzurilor acestuia scandaloase „necum în contra bazelor regimului social și politic” (p. 97). Din păcate, această mișcare antrenat nemulțumirile și ambițiile marilor boieri care, deși în aparență ar fi putut-o ajuta, a deturnat acțiunea într-una strict palatistă, care nu mai interesa masele, motiv pentru care acestea n-au ajutat în nici un fel pe insurgenți.

Nu discut dacă această interpretare este corectă sau nu; interesant este ceea ce urmează. „Agitația marilor seniori, continuă Pătrășcanu, fost în parte montată și de intrigile emisarilor cabinetului țarist. Încă în luna februarie, într-un articol apărut în ziarul *Siebenburgische Wochenblatt* se vorbește de construirea unui magazii la Prut, despre relații diplomatice privitoare la cantonarea trupelor, de ridicarea de cazărni rusești și mici fortărețe în Moldova. Acesta pregătiri, întreprinse înaintea izbucnirii oricărui neliniști în Moldova, constituie cea mai bună dovadă a intenției preconcepționate a țarului de cotropi cu orice preț pământul principatului. vederea înlăturării acestui plan, el pune la cal

provocare destul de mare. Pe ascuns, consulul rus îndeamnă pe boierii nemulțumiți să întreprindă o acțiune de răsturnare a domnitorului, care era o fidelă unealtă muscălească. Toate izvoarele documentare ale timpului confirmă existența acestei manopere. Ba chiar în luna martie apăru un manifest anonim de vădită inspirație rusească, în care tuna și fulgera contra hospodarului: „Până când veți dormita - glăsuia acel manifest, adresându-se boierilor - în letargia unei nesimțiri necuvenite originăului vostru? Până când veți purta lanțul unei tiranii a domnitorului M. Sturdza, nevrednică sângelui străin (rusesc!) ce s-a vărsat pentru voi, ca să vă lase mântuitoare instituții vrednice de toată memoria?”

„Mântuitoarea instituției” era numit bineînțeles Regulamentul!” (p. 97).

Toată această demascare a dedesubturilor politicii țariste într-o afacere care lui Pătrășcanu i se părea foarte clară, dispăre în versiunea apărută la țartea Rusă, ca reducându-se la un pasaj scurt, în care ideea intervenției Rusiei este dată în ipoteză probabilă: „Agitația marii boierimi mai era apoi sprijinită, în anumită formă și măsură, de consulul țarist. Provocarea unor tulburări cu caracter superficial, agitația mărgininându-se doar la păturile privilegiate, ar fi dat puțința guvernului de la St. Petersburg să intervină

cu forța armată, sub pretextul apărării propriei liniști interne, deschizând astfel drumul intervențiilor și împotriva revoluției din centrul Europei. Este sigur că țarismul la asemenea agitații se gândea...” Bineînțeles că ideea despre anexarea Moldovei, dacă nu a ambelor principate mănăștii, a fost înlăturată din versiunea ulterioară, care trebuia să se afle acum în acord cu politica oficială a comuniștilor printre care se prenumăra și autorul studiului.

Această politică de menajare mergând până la slugărmnic față de tot ceea ce venea de la Moscova, indiferent în ce epocă, a dominat istoriografia română până pe la începutul anilor '60 când, treptat, s-a afirmat naționalismul din ce în ce mai pregnant, momentul crucial fiind tipărirea textelor incriminatorii la adresa țarismului iscălit de însuși întemeietorul „Socialismului științific” (p. 196). Dar anul 1848 reprezintă un moment crucial în istoria noastră și în istoriografia comunistă, supusă la un examen dur de realități pe care avea să le descopere în total dezacord cu politica oficială de moment. Ca în mai toate domeniile științei (lingvistică, filologie, biologie, medicină) revenirea cât de cât la realitate a însemnat emanciparea treptată de tutela rusească asumată din capul locului de comuniștii autohtoni - dacă ei puteau fi numiți așa. Tirania ideologică a fost la fel de nefastă în agronomie, psihologie sau pedagogie, dar nicăieri ca în istorie contradicțiile nu au apărut așa de strident și nu rezultau așa de clar dintr-o politică impusă, care siluia grav adevărul.

Dar problema „Anul 1848”

depășește chiar și acest cadru; într-un anumit fel, ea a rămas deschisă până și astăzi. Una din realitățile de care se izbeau marxistii era aceea că mișcarea a încercat să fie o insurecție generală, însă pornită de la un grup restrâns de persoane care s-au îmbătat poate prea în pripă de optimismul generat de unele evenimente ce se desfășurau în Apusul Europei, așa cum i-au acuzat mai târziu toți adversarii. Ei au cerut desființarea regimului regulamentar, dar păstrarea spiritului lui (în Moldova), anihilarea unor abuzuri. Ceea ce probabil că ar fi fost destul de simplu, dacă regimul acesta, convenabil oligarhici boierești, nu ar fi fost, practic vorbind, impus de marile puteri. Înlăturarea lui ar fi dus la

degrabă să se descătușeze energiile decât să i se facă dreptate printr-o politică de egalitarism în jos.

Dar mai ales, ceea ce contrazicea orientarea pur socială a revoluționarismului tipic (adică francez și întrucâtva german), era scopul general al mișcării, care nu putea fi atins decât prin eliberarea națională de sub o tutelă în principatele dunărene și de sub împilarea unei puteri străine în Ardeal. Acolo mai ales se întâlnea tipul de revoluționarism pe care tot inspirația mai îndepărtată a evenimentelor din Franța, de la 1879, îl pusese în acțiune, adică revolta țărilor sau etniilor proletare, a neamurilor care se aflau în întregul lor sub dominație străină și voiau în

primul rând să se elibereze de aceasta, pentru ca abia mai apoi să se gândească la un reformism larg social și la egalitate. Mai pe scurt, din lozincile Revoluției franceze, se prelua mai mult libertatea și frăția decât egalitatea, care devenea, fără a fi uitată, o țintă mai îndepărtată și o promisiune în vederea mobilizării maselor. Ungurii, polonezii, o bună parte dintre italieni erau în această situație la 1848, deopotrivă cu noi românii, grecii, armenii și evreii. Această situație aparent ciudată, deși majoritară în spectrul revoluționar, fusese neglijată de marxism, deși Manifestul comunist în mai multele lui ediții ulterioare ar fi

trebuit să tragă unele învățăminte: revoluția națională (termen pe care analiza socialistă nu-l primește) va deveni o realitate tot mai pregnantă în deceniile următoare și este o gravă dovadă de miopie din partea lui Marx obnubilarea ei, căci el s-a întâmplat să-și sfârșească zilele în Anglia, adică într-o țară care avea să se confrunte tocmai cu o problemă de acest tip, chestiunea irlandeză.

Pentru noi, românii, anul 1848 înseamnă desigur și o „mișcare” și, dacă vrem, prin unele urmări benefice, o revoluție. Dar mai ales a fost un moment în care s-au concentrat toate particularitățile istoriei noastre naționale din epoca modernă. Revoluția „boierească” așa cum a stigmatizat-o N. Iorga, cea mai lamentabilă dintre toate, a avut urmări chiar imediat importante, dar mai cu seamă a avut unele de perspectivă și, apoi, nu a fost doar boierească. A fixat un program de acțiune cu termen lung, a indicat o direcție reformistă care nu mai avea nevoie de tunuri, bombe și vărsări de sânge pentru a se împlini. Dar mai ales a arătat cine vor fi împlăituri.

Când, o sută de ani mai târziu, comuniștii, punând mâna pe putere în țara noastră, s-au pus să anuleze toate cuceririle democratice din perioada care a urmat lui 1848 (renunțând pe moment la ideea dezmembrării și mai radicale a României, deoarece programul lor era de a o preda întreagă, cel mult ca pe o anexă, Uniunii zise Sovietice) ei au știut prea bine cu cine să înceapă și pe cine să anihileze. „Sărbătorirea” lui Ion I. C. Brătianu a avut un adânc rost simbolic.

zeno ghițulescu

Țeluri eșuate

Teritoriu neutru
neliniștita tăcere patrulcază
stradă interzisă în conștiință
nu poate intra curiozitatea
adulmecând
miresme de cetini
revoltatul strigă în pădurea de pini:
un singur copac lăsați-mi
pentru revenirea păsărilor
ce îmi vor învia
focul stins
tăietorii de lemne însă nicicând n-au
auzit
de frontierele de gheață
multe redute cucerite uitând că se
înmulțesc de la sine nemângâiat
căutător
iață-l în peștera lui Platon
boltile-mpletite cu veșnicia
umbrele-i șoptesc: nimic nu-ți
aparține
doar îndureratul drum
spre un licăr fantomatic

vânătorul de trofee capitale așteaptă
și-acum
făgăduitul cerb ce nicicând n-a
existat
îndrăgostitul fără de noroc
pecetea de chihlimbar nu deschide
de teamă să nu aște zboruri răstignite
când profetul lumii noi cățărat
pe tumul Babilon strigă: Evrika
în câte o mână jonglând cu soarele și
luna
până fără să știe cum
de-atâta libertate copleșit
împăcat a coborât
în ispititor mormânt

Retragerea

Cedezi câte puțin din teritoriul cucerit
cu sabie și disperare
rolul ce l-ai învățat nu te ajută
să ridici armura regelui
e ceva trecător - șoptește vocea
din partea luminoasă a neliniștii
vis târziu
în uitatul paradis
nu ești amenințat de nimic
îți spun ochii de piatră

doar trebuie să mai aștepti puțin
până toate drumurile se vor deschide
sunete de clopote
însăpământătorul adevăr.

Acord final

Acalmia miezului de fruct
nici un mers al racului
nu pare-a trage viața înapoi
ceva te-ndeamnă să mori și să învii
pe lunecoase scări ce nicicând
n-ajung la cer -
nu te da bătut șoptește raza tremurată
ritmând prin albele corole
infernul tănuuit când farsa vreunui
spirit buclucaș
ascunde firul de brocart în zdreanța
câinilor de pe maidan dorul frânt
în auria nadă
unde va se țese coborâtoarea diagramă
sclipind printre tăceri
aproape-s zorii totuși e amurg
umbrele se îndesesc
de ce te simți atât de singur
parcă întreaga lume te-ar fi părăsit
crescând un gol pe care
nimenea nu-l umple.

Păsări majoritare

Ai putea scrie despre transparența
privind dosarele securității
despre legile morale
și puținele șanse
scoase dintr-o mapă guvernamentală
ai putea scrie despre
coloana templului pe luciul lacrimei
o cruce imposibilă
din apă și sare
îmi par a fi stările inerte
o piatră aruncată în apă
prelinsă-n nisip pe marginea izvorului
îmi par versurile sacre
în vremurile de osândă și fum
știu - ai putea scrie
despre păsările majoritare
ce stau și dorm în ramurile lunii
despre electoratul stabil
ce nu mai cade în nici o idee

Doamne -
cuvintele își iau zborul
și se întorc înspre mine
de dragul regășirii

Sentimente livrești

Întotdeauna rămâne o clipă
ce curge în iarbă
toate trec prin fața noastră
pe deasupra ori pe alături
ca și cum nimeni nu ar avea ochi
uncori înaintăm printre fluturi de
lămâie
și mult prea înaltă ne pare a fi
sarca iluzorie a rugăciunii
simțind în jur năruindu-se
câte un templu
și analfabeți suntem
în fața nesfârșitelor semne
de ce m-ai născut - mamă -
în zodia fecioarei
unde o pasăre ia trup
din sângele Botezătorului?
Întotdeauna rămân răstignită
în clipa cu sentimente livrești
ne potrivim cuvintele
și ne prefacem a fi fericiți
stropindu-ne fața cu apa din pumni

Paulina Popa

Pui de șarpe

Toate intervalele sunt bine gândite
toate zâmbetele
în ziua aceasta aflată pe sfârșite
mi-e teamă să învăț îndoielile
și arunc câte o piatră
în apa limpede
apoi mă îndrept în lacrimile mele
trăind certitudini utopice
..de fapt, tu plângi tot timpul,
și azi ai plâns recitându-ți poemele"
spune poetul Nicolae
ascunzând un pui de șarpe

în timp ce alunec
într-un dans lingvistic
aud un copil fălfăindu-și
aripile.

CUVINTE ROMÂNEȘTI ÎN LIMBI STRĂINE (I)

de MARIANA PLOAE-HANGANU

Insemnările noastre de până acum, referitoare la migrația cuvintelor, s-au mărginit să consemneze doar împrumuturi lexicale ale româncii din latină sau din alte limbi vechi sau moderne.

Există însă un număr apreciabil de cuvinte românești în limbi străine, în special în limbile învecinate. Aceste împrumuturi au pătruns fie în vocabularul de bază al limbii, sunt deci cunoscute pe întreg teritoriul unde se vorbește limba respectivă, fie sunt folosite doar de vorbitorii unuia sau ai mai multor dialecte cu care româna a venit mai des în contact. Dintre toate limbile învecinate româncii, cea care a împrumutat cel mai mult din limba noastră a fost maghiara. Sunt cuvinte care se referă atât la viața materială cât și la cea intelectuală și morală sau la diverse aspecte sociale. Printre românismele care au călătorit în maghiară, pe primul loc par să stea noțiunile verbale, și dintre acestea, în special cele cu înțeles abstract, de tipul: *entyinál* „a închina”, *nyekeszil* „a necăji”, *szkepál* „a scăpa”, *szokotál* „a socoti”, *szuflál* „a sufla”; altele apar în cuvinte compuse împreună cu părți de propoziție maghiare: *bezporkál* „a spurca”, *feloprílni* „a oprî”. Alte cuvinte de origină română din maghiară arată însușiri ca: *horbát* „îndrăzneț”, „curajos” de la rom. bărbat, mut de la rom. mut, *nerévas* „șiret”, „viclean” de la rom. nărăvaș, *kope* „zburdalnic” de la rom. copil, *murga* de la rom. murg, rojib de la rom. roib, *roșea* de la rom. roșeovan. ultimele trei cuvinte, păstrând același înțeles ca în limba de origine. O serie de cuvinte ca *ficsor* „fecior”, *kuszkura* „cuscru”, *mösuly* „moș”, *nanás* „nănaș” dovedesc, prin semnificația lor, o conviețuire intimă și de lungă durată între vorbitorii celor două limbi. Fără îndoială, nu toate aceste românisme datează din aceeași epocă și cronologia lor se poate stabili după legile fonetice ale limbii maghiare. Cea mai mare parte a acestor împrumuturi românești a intrat în maghiară sub o formă dialectală proprie Banatului. Caracterul dominant al vocalismului bănățean - înmuierea lui / e / - îl regăsim la mai toate aceste cuvinte de origină română: *mintye* „minte”, *kurelye* „curea”, *meringya* „merinde”, *nyepota* „nepoată”, *nyegra* „neagră” etc.

Sistemul fonetic al limbii maghiare are drept caracteristică de bază armonia vocalică, ceea ce nu îngăduie dubla consonanță la început de cuvânt sau de silabă; pentru evitarea consonanței se intercalează o vocală ca în exemplele *goloc* „glonț” sau *palaesinta* „plăcintă”. Aceste cuvinte sunt mai vechi decât cele care nu se mai supun legii fonetice menționate (*trankál* „a trâncăni” sau *szkepál* „a scăpa”). În stabilirea cronologiei împrumuturilor românești din maghiară de un real folos este accentul, în sensul că împrumuturile care au păstrat accentul românesc se presupune că sunt mai recente decât cele care au fost supuse intonației maghiare.

bujor nedelcovici

RECUNOAȘTEREA ILUZIILOR

22 iunie 1992

De la râsul castrator, vulgar și behăit, drumul e lung până la ironic (zâmbet, surâs), parodie, comical autentic și fără răutate, plăcerea de a te amuza pentru bucuria și plăcerea de a fi...

Sfântul Augustin: „Fă gol în tine să poți fi umplut. Ieși să se poată intra!” Râsul ca formă de catharsis (eliberare și terapie) a prea plinului existențial. Aspectul ludic al vieții! Râsul: Bergson. Jocul cu mărgelile de sticlă. Farsa! Hamm (persoanajul din *Final de partidă* de Samuel Beckett), spune: „Este rândul meu să joc”, iar la sfârșitul piesei adaugă: „De vreme ce așa se joacă... să jucăm așa și să vorbim despre asta”. Două elemente esențiale: jocul și meditația asupra jocului. Când joaca (play) devine joc (game), adică atunci când îți asumi rolul celui care „asvârle”, cât și pe al celui care „prinde”, se naște „conștiința vieții ca joc”, apar semnul și sensul. Trecerea de la a „juca joaca (to play the play) vieții și a morții” la a juca „jocul (to play the game) despre viață și moarte” demonstrează că numai la un anumit grad de conștiință existența omului devine destin și se poate afirma ca antidestin...

De aici nu mai este decât un pas pentru a intra pe „calea budistă” a recunoașterii treptate a iluziilor, inclusiv că eul este o simplă iluzie. În budism se pleacă de la premisa că totul este suferință (*dukkha*) și este dificil s-o eviți în viață: boli, accidente, bătrânețe, moarte. Există însă o cale de eliberare din nefericirea suferinței (cunoaștere, conștiință, echilibru, dreptă, judecată și vorbire) care duce spre pacea interioară, înțelepciune, și seninătate.

La rugăciunile mele să adaug și... „zâmbetul cel de toate zilele”.

* Distrugerea și autodistrugerea (sinuciderea individuală sau colectivă) sunt semne de inadaptare și incapacitate de salvare dintr-o subterană mortificatoare. Un individ (sau un grup) este pe cale de dispariție atunci când nu găsește o cale de... „ieșire în caz de pericol”. „Fiecare situație are o soluție”, era de părere Napoleon. Și totuși... sunt cazuri de sinucidere chiar și în regnul animal. Balențele care eșuează pe coastele Noii Zeelande, fenomen încă neexplicat. Eu de ce mă adaptez atât de greu?! În mine se ascunde un sinucigaș! Un pustiu! Un pustiu mă bântuie în fiecare zi...

* Unii iubesc limbajul, alții cuvintele și puțin...tăcerile. Sunt „specialiști în comunicare” cu formule deja stabilite pentru abordarea oricărui subiect. Prefer nespusul - inefabilul - transmis pe alte căi decât cele obișnuite: privirea, semnul, gestul sau încremenirea. Discreția! Pudoarea! Strigătul fără glas, durerea fără

lacrimi. Expresivitate fără expresie...Totul înăutru, nimic în afară... sau, oricum, foarte puțin în exterior: introvertitul - extrovertitul. Indiscreția și impudicul au devenit virtuți ale societății moderne.

* Seara petrecută la nunta Cristinei. Mulți invitați, mesele așezate în grădină, torțe aprinse, lumânări, atmosferă plăcută și rafinată. Scânteia unei idei de roman! Unul din invitați este confundat cu „restauratorul”, cel care răspunde de pregătirea mâncărilor și prezentarea lor. Invitatul acceptă eroarea. Intră în rolul sugerat. Un roman comic, erotic, ironic, critic și... dus până la proporții uriașe. Un personaj care la urmă va fi pedepsit „pentru că a vrut să știe mai mult decât i se cuvenea”. Titlul: Ludovic pleacă la bal. Nu! Prefer... Provocatorul.

24 iunie 1992

* Rău plasat în timpul și spațiul istoric. Înainte și după '89 m-am aflat într-un „segment” de pas-sage. O trecere blocată de evenimente și oameni. Dar și o lipsă de sagesse, înțelepciune și prudență. „Să fii abil ca șerpii și puri ca porumbeii”. N-am fost suficient de abil: iscusință, pricepere, îndemânare, dibăcie, șiretenie, viclenie, șmecherie. Mă întreb mereu: care a fost ticăloșia mea? Și n-am fost nici destul de pur. Poate de aceea am plecat în exil. Să caut alt spațiu și alt timp. Am o poftă imensă de a mă ticăloși...

26 iunie 1992

* Generalul Charles de Gaulle a fost „un om de ruptură istorică” (onoare, demnitate), preocupat de „gloria Franței”. François Mitterrand a fost „un om politic al evenimentelor circumstanțiale”: abil, șiret, ascuns (a avut o viață privată dublă), mare manipulator și opusul principiului kantian: „Cel care nu crede în ceea ce spune este mai puțin decât un obiect”. Din păcate, „Țara de Foc” de unde am plecat nu are - deocamdată - nici un om de ruptură de vechiul regim. Poate doar Coposu... Interesant este că De Gaulle, care a câștigat războiul alături de aliați și a impus Franța ca o mare putere (după înfrângerea din '40 de către Germania), a fost nevoit să demisioneze în ianuarie '46. El voia să întărească puterea executivă pentru a evita diviziunea partidelor și parlamentarismul celei de a Treia Republici. Socialiștii și comuniștii erau partizanii priorității puterii legislative. Rezultatele se văd și azi... A fost rechemat la putere în 1 iunie 1958 și a rămas până în 1969 când a demisionat (eșecul referendumului), nu înainte de a invoca „pericolul de haos” și al „comunismului totalitar”.

O AMERICĂ NU PREA FERICITĂ

de MARIA LAIU

Fără o trupă permanentă, fără un spațiu propriu de joc, dar încercând să-și definească un program prin montarea unor texte contemporane de o factură specială și nu întotdeauna comodă, Compania Teatrală 777 face notă distinctă în peisajul nostru teatral (nu tocmai diversificat).

După *Copiii unui Dumnezeu* mai mic de Mark Medoff, realizat în colaborare cu „Sounds of Progress” din Glasgow și Teatrul Odeon din București, *Îngeri în America* de Tony Kushner - o coproducție, de astă dată, cu Teatrul „Nottara” și Fundația pentru o Societate Deschisă - România, beneficiind și de sprijinul programului CALEIDOSCOPI al UNITER - nu face decât să confirme tenacitatea acestei mici „întreprinderi particulare” de a impune, atât instituțiilor cu care lucrează cât și publicului, subiecte care atacă aparent fără pudoare probleme intime ale unei civilizații complet alienate.

Dacă în prima piesă se căuta cu disperare o modalitate de adaptare a celor cu deficiențe auditive la condițiile unei vieți normale, în cea din urmă se încearcă o radiografiere rapidă a societății americane actuale în tot ceea ce are mai întunecat: SIDA, homosexualitatea, drogurile, corupția, lipsa unor rădăcini puternice în istorie, acutele chestiuni ale minorităților. Ca într-un complicat joc de puzzle, imaginile se întretaie rapid, uneori par că o iau razna împletind realitatea prea frustă cu imaginarul. Nu putem decât să-i compătîmim pe acești eroi ai tenebrei și, ceea ce-i mai ciudat, nu reușim să-i detestăm nici măcar atunci când se dovedesc a fi diabolici (ca în cazul lui Roy M. Cohn).

Spectacolului realizat de Theodor-Cristian

Popescu i se poate reproșa cu adevărat - exceptând unele greșeli, nu foarte grave, de distribuție - un singur lucru: este neîngăduit de lung!

Dincolo de această rezervă, trebuie să remarcăm dintru început „știința” regizorului de a ansambla scenele astfel încât derularea lor să se producă aproape cinematografic, iar desele schimbări de decor să nu frângă nararea evenimentelor, dimpotrivă, să le încarce cu un pic de mister.

Într-un spațiu clausturant ca cel al sălii

Vladimir Găitan și Alexandru Jitea

Studio (Teatrul „Nottara”) în care puțin mai ai de adăugat pentru a fi perfect adecvat unui asemenea tip de montare (decorul: Marius Alexandru Dumitrescu) personajele se mișcă greu, aproape că se lovesc unele de altele, nu au cum să nu se întâlnească... Asta însă nu le împiedică să rămână străine, închise în propriul lor univers, prea crud și nedrept ca să le mai lase loc și pentru generozitate.

Demn de reținut se dovedește a fi curajul lui

C.-T.P. de a aduce laolaltă actori de vârste și cu mentalități diferite, aparținând mai multor teatre, dar meritul său rămâne, cu deosebire, acela de a-i fi ajutat/ convins să comunice. Să existe împreună. Căci întreaga reprezentație se bazează tocmai pe relațiile subtile create între personaje. O singură fisură poate duce la o disfuncție a întregului.

În acest context este fantastică revenirea lui Vladimir Găitan (Roy M. Cohn) care, de la *Fuga încoace*, nu pare a mai găsi o motivație suficient de puternică pentru a-și etala toată forța și inteligența scenică. El conferă acestui „înger decăzut” nu doar atributele unei răutăți maligne, ale unei ipocrizii lipsite de măsură, dar și pe cele ale unei tainice melancolii, făcând din Roy M. Cohn o figură ambiguă, chiar charismatică. În imediata vecinătate a acestui mare artist se află, fără puțință de tăgadă, Alexandru Jitea - actor cu reale resurse dramatice însă prea puțin distribuit în vremea din urmă - care și-a cuprins personajul (Joseph Porter Pitt) pe de-a-ntregul, asumându-și și timiditatea și frustrările, și dorințele nu întotdeauna mărturisite ale acestuia, jucându-le, aproape trăindu-le, pe toate fără exces și fără ostentație, cu acea discreție specifică adevăraților creatori. Impresionantă este, de asemenea, prezența lui Dan Aștilean (Louis Ironson) într-un rol complex - amestec subtil de iubire și egoism, de spaime și înduioșări, apăsător de dese înfrângeri - ce presupune trudnică căutări, o muncă migăloasă și elaborată. Și celelalte partituri sunt, în

mare măsură, susținute cu profesionalism și decență, un impact deosebit constituindu-l, după părerea mea, apariția, în roluri episodice, a unor veterani ai scenei cum sunt Ion Porsilă și Petrică Popa, precum și cea a actriței Lucia Mureșan.

Mă întorc totuși și spun că dacă C.-T.P. ar renunța la unele episoade, spectacolul ar fi avut numai de câștigat. Dar și așa rămâne unul dintre evenimentele despre care îmi place oricând să vorbesc.

reflector

Se făcea că mai aveam o singură dorință: să iau note după ceva care, dacă am ajunge să ne cunoaștem, și-ar plăcea Horațiu, de pildă, își dorea un monument (din aramă perenă) și să rămână din el partea cea mai bună. De fapt, în locul lui, după el. Vestalele și-ar scanda atunci pașii pe treptele Capitoliului câtă vreme noi, toți, am ști de numele lui (Horațiu): adunat pe-o carte.

Noi, însă, pentru un număr limitat de ani, mai putem face cunoștință. Ar fi o ocazie să-ți arăt ce-ăm dorit atât să nu las neconsemnat, în speranța că ar putea să-ți placă. Iar pe urmă? Pe urmă, cine știe? Poate o efectivă, pătrunzătoare desfătare. Ca a unor oameni care stau față-n față pe scaunele lor, tac, se privesc și își scutură din când în când, cu o mișcare complice, în aceeași scrumieră, țigara.

NOTE SCRISE PE GENUNCHI

de VLAD NICULESCU

*

Luminile din ferestrele sălii de așteptare a gării strălucesc, strălucesc și, de la pervazul de unde privește pe furiș înăuntru, totul se proiectează în noapte ca dintr-o vitrină. O clipă mașinile care trag grăbite la intrare par și ele vitrine în care oameni tăcuți se opintesc în paltoanele lor greoaie să-și extragă valizele de pe bancheta din spate, se răsucesc tot atât de anevoie să se sărute de rămas bun, se ncruntă nervoși când portierele nu se deschid din prima. Apoi portierele se închid și, odată cu ele, vitrinele se sting iar în noapte. În gară îi (văd citind răbdători în sala de așteptare ziarul.

Acum în tren. Pe bancheta din față o femeie doarme cu ziarul atârându-i pe braț ca o cârpă și ochii ei tremură sub pleoape de parcă ar continua, în somn, să citească. Eu parcurs în gând ziarul răsfrânt pe brațul ei. Numai titlurile. Mă gândesc chiar că tot ce s-a scris până acum s-a scris de oameni care pot pretinde că nu clipească, neașipiți, insomniaci. Povestirea (epopea dar și algoritmul), epigramele punctiforme și versetele desfășurate ca traversele purpurii la sosirea căror regi acum morți, căror temuiji odinioară șeli de stat, au rezolvat ele vreedată cazul? Clipse: trădez. Adorm apoi, hurducat lin. Pe partea cealaltă femeia doarme, se duce-n somn atent.

„Pe atâtea planuri, societatea românească tinde astăzi, cu poticneli, cu erori, cu destui pași înapoi, să se reformeze, să vină la normal. A ne îngriji de bătrânii excepționali ai Cetății face parte din reforma de profunzime a lumii românești. A ne îngriji de ei înseamnă să ne îngrijim de trecutul, de prezentul și de viitorul nostru, înseamnă să ne așezăm pe

nu un cuceritor de teritorii, nu un om politic etc., etc. - ci un scriitor.

În favoarea propunerii privind pensiile de excelență să mai aducem și argumentul, atât de îndrăgit în epoca noastră pragmatică, al eficienței economice: e o regulă, opera unor scriitori și artiști de geniu devine în timp o afacere pecuniară foarte profitabilă pentru țara

fără comentarii

temeinri solide, ca o casă ridicată pe stâncă. O nație se sprijină, se zidește pe câteva spirite. Să ne mai întrebăm, încă o dată, retoric, ce-am fi fost noi, cât de săraci am fi fost noi fără Eminescu?

Un sondaj recent, în Anglia, îl desemna pe Shakespeare ca fiind cel mai important englez din toate timpurile. Așadar nu un rege,

acelor creatori. E cazul lui Shakespeare și al lui Eminescu, deja amintiți, și al atâtor altora, de la Homer și până la Baudelaire... Așa încât a le acorda acestor artiști un subsidiu când au nevoie de el, când sunt în viață, nu reprezintă decât un cu totul neînsemnat procent din ceea ce statul va câștiga pe termen lung din exploatarea creației lor.” (Gabriel Chifu - *Ramuri*)

concurs de volume în manuscris

În cadrul manifestărilor prilejuite de împlinirea a 80 de ani de la nașterea și a 10 ani de la moartea marelui scriitor ION D. SÎRBU, filiala Craiova a Uniunii Scriitorilor, în colaborare cu Inspectoratul pentru Cultură Dolj, va publica, prin

concurs, un volum de eseistică (cca. 200 pag.) dedicat lui ION D. SÂRBU.

Autorii interesați sunt rugați să trimită manuscrisele la sediul filialei, din str. Săvinești nr. 3 bis, Craiova, cod 1 100, până la data de 30 aprilie 1999.

cultura pe undă

Miercuri 3 februarie, pe Canalul România Cultural (C.R.C.), la ora 12,30 - **Q samă de cuvinte**. Actul traducerii - arta traducerii. Serisul în limba română. Interviu cu scriitorul Sorin Mărculescu, Redactor: Emil Buruiană.

La ora 21,30 pe C.R.C. - **Portrete și evocări literare**. Al. Philippide. Colaborează Cornelia Pillat și Nicolae Florescu. Redactor: Anca Mateescu.

La 23,50, pe C.R.C. - **Poezie universală**. Lirică poloneză: Edward Jerzy Stachura. Versuri în traducerea și lectura poetei Maria Urbanovici. Redactor: Dan Verona.

Joi 4 februarie, pe C.R.C., la ora 23,50 - **Poezie universală**. Versuri de Jaques Prevert în traducerea Florinei Jianu și în lectura actorului Ovidiu Iuliu Moldovan.

Vineri 5 februarie, pe C.R.C., la 12,30 - **Arte frumoase**. Să visăm în jurul supraréalismului. Salvador Dali după 10 ani. Colaborează Alina Cambir, Ion Grigorescu, un artist al „subrealului”? Prezintă Ileana Pintilie. Redactor: Aurelia Mocanu.

La 21,30, pe C.R.C. - **Dicționar de literatură universală**. Christopher Marlowe: un Faust elisabethan (435 de ani de la nașterea dramaturgului englez); Michel Tournier sau metafizica romanului. Comentariu de Ileana Vulpescu. Redactor: Titus Vijeu.

Sâmbătă 6 februarie, la ora 9,50, pe C.R.C. - **Poezie românească**. Florin Mugur (63 de ani de la naștere). Versuri în interpretarea actorului Ștefan Velnicu. Redactor: Ioana Diaconescu.

La 16,30, pe C.R.C. - **Artele spectacolului**. Invitata emisiunii: Tora Vasilescu; Pagini din istoria teatrului românesc: Grigore Vasiliu Birlic. Redactor: Julieta Țintea.

Duminică 7 februarie, pe C.R.C., la ora 9,50 - **Poezie românească**. Constanța Buzea. Versuri în interpretarea actriței Magda

Popovici.

La ora 12,00, pe C.R.C. - **Meridianele poeziei**. Pagini din lirica românească. „Crimul”. Versuri de Florin Mugur. Redactor: Liliana Moldovan.

Pe C.R.C., la ora 17,15 - **Revista literară radio**. Din sunar: Remember: Al. Philippide (20 de ani de la moarte); Literatura română în circuitul european - programul internațional „Conflux”. Colaborează Mircea Martin, Ion Bogdan Lefter și Geza Szavai; Poeți craioveni: Ioana Dinulescu și Gabriel Chifu. Redactor: Maria Urbanovici.

Pe Canalul România Actualități (C.R.A.), la ora 23,50 - **Revista revistelor de cultură**. Redactor: Nicolae Breb Popescu.

Luni 8 februarie, pe C.R.C., la ora 9,50 - **Poezie românească**. Alexandru Philippide. Versuri în interpretarea actorului Florin Piersic junior.

La ora 21,30, pe C.R.C. - **Diaspora literară**. Romanele lui Constantin Amariu, o expresie a tipologiei existențiale românești. Colaborează Cornelia Ștefănescu. Redactor: Ileana Corbea.

Marți 9 februarie, pe C.R.C., la ora 12,30 - **Arca mileniului III**. Modele și repere culturale: Bachelard și Octavio Paz; Poezii de Dinu Flămând; Jurnal american: Stelian Tănase. Redactor: Liliana Ursu.

La ora 21,00, pe C.R.C. - **Înregistrări din Fonoteca de aur**. Ion Marin Sadoveanu. Amintiri despre scriitor. Redactor: Gabriela Nani Nicolescu.

La ora 21,20, pe C.R.C. - **Lecturi în premieră**. Prozatori vâlțeni. Ion Soare: „Miliardarul robot” (schită). Redactor: Ion Filipoiu.

Pe C.R.A., la ora 23,45 - **Scriitori la microfon**. Rodica Draghinescu. Redactor: Liviu Grăsoiu.

Anul 2000 - după unii sfârșitul lumii, apocalipsa, Arca lui Noe (în variantă modernă!) ospățul malefic, luciferic, după alții balanța a înțelepciunii, înzecită veghe pentru un destin unic și tulburător: OMUL, pentru o planetă unică și tulburătoare: PLANETA PĂMÂNT.

Anul 2000! Pentru noi românii este supremația unei nașteri mirifice: A LUI EMINESCU, împlinirea a 150 de ani de la aceea zi devenită clipă de eternitate, mai apoi limpezire statornică a LIMBII ROMÂNE care, iată, locuiește mai mult ca oricând pe strada Mihai Eminescu, la numărul UNU. Anul 2000 trebuie să fie ANUL EMINESCU! Bucurați-vă oameni, bucurați-te cer al limbii Române - rază deschisă spre veșnicia sufletului de pretutindeni, mângâiată și protejată mereu de vocea Semnului Crucii.

O, dar Anul 2000 coincide și cu pregătirile pentru împlinirea (începutul ei) a două milenii de la nașterea lui ISUS HRISTOS, naștere, sântă, supremă, ce ține în palme minuscula, în aparență, dar nesfârșita, neasemuita biografie a OMULUI. Se va pregăti omagierea lui ISUS și a lui Eminescu cu profunzimea și puritatea unui sentiment fără egal: LUBIREA - mama noastră protectoare!

Ion Mărgineanu

— festivalul „Pituț” —

Fundația și Editura „AUGUSTA” din Timișoara, Primăria orașului Beiuș și Inspectoratul pentru Cultură al județului Bihor organizează la Beiuș și Stâna de Vale, cca de-a patra ediție a Festivalului - concurs „Gheorghe Pituț”, în perioada 18-19 iunie a.e., deschis creației poetice și interpretării critice a operei lui Gheorghe Pituț. Manuscrisele conținând minimum 50 de poeme, ori, pentru eseistică, maximum 100 de pagini dactilografiate, vor fi expediate pe adresa Editurii „AUGUSTA” (str. Dalici nr. 1 A, 1900 Timișoara) până la 30 aprilie a.e. (data poștei), însoțite de o fotografie și un curriculum vitae. Sunt admiși participanții care nu au debutat editorial, nu sunt membri ai Uniunii Scriitorilor sau ASPRO și nu depășesc vârsta de 35 de ani. Marele premiu constă în publicarea la Editura „AUGUSTA” a manuscriselor câștigătoare la cele două secțiuni. Manuscrisele nepremiate nu se înapoiază. Informații suplimentare la telefon 056-202931 și fax 056202930.

MINCIUNI ADEVĂRATE

François Mauriac, ne spune scriitorul spaniol José Luis García Martín, era incapabil de a scrie un roman fără a avea mereu prezent în minte, până la cele mai mici detalii, scenariul acțiunii. Înainte de a imagina ceva trebuia să-și urmărească personajele parcurgând camerele sale, să simtă umiditatea largilor coridoare, să descopere cele mai încălcate cărări din grădină și să se familiarizeze cu topografia. De aceea toate acțiunile cărților sale se desfășoară în împrejurimile orașului natal Bordeaux, și în casele pe care le cunoștea din copilărie. Astfel că toate romanele sale, romanele unui catolic militant și practicant, au iritat totdeauna rudele sale cele mai apropiate, inclusiv prietenii familiei pe care îi cunoscuse copil fiind. El umpluse căminele lor provinciale cu năluci dezgustătoare: Thérèse Desqueyroux, care și-a otrăvit soțul, neaflându-se niciodată cauza, chiar în aceiași sufragerie sumbră cu miros de caise, în care o bătrână drăgăstoasă îi oferea dulciuri micului Mauriac; acel tată al unei familii prictene din *Cuib de vipere* pe care el îl

vedea cum îi crește mania și ranchiuna, descrise minuțios; apoi o sumedenie de alte biete ființe care, după înfățișarea lor cu aparență de onoare și de respect, aveau inima roasă de cele mai secrete și rușinoase patimi.

Obscure provincie din romanele lui Mauriac nu avea nimic comun, a repetat-o de mai multe ori, întristat de atâta neînțelegere, cu luminoasa provincie în care își petrecuse copilăria și pe care, cu atâta poetică fervoare, a evocat-o în memoriile sale. Oare nu avea nimic comun? Romancierul, sprijinindu-se pe o minimă realitate, credea că inventează tot ce povestea. Nu știa că adevărul cel mai profund este necesar a fi inventat mereu. Ne hrănim cu confortabile verosimilități de care avem nevoie pentru a trăi. Acceptăm doar acel adevăr despre lume și despre noi înșine care, mascat de minciună, devine literatură.

Numai cel ce nu este obișnuit să citească ficțiunii, le citește ca pe ceva ce este adevărat: ceva mai mult decât literatură. Somnul rațiunii produce monștri, somnul literaturii le demască.

Toate grozăviile pe care un om le visează, cincva, cândva, le-a realizat, cineva le realizează chiar în clipa de față, cineva le va realiza mâine.

De aceea, unii dintre noi, scriitorii, respingem ficțiunea, de aceea nu ne place să inventăm nimic. Jurnalul pe care eu îl scriu, tot ce scriu este plin de personaje reale, de amănunte adevărate, de răutăți amabile; spun mereu adevărul pentru a nu trebui să spun adevărul.

Literatura goleşte lumea de oamenii cu care ne ciocnim în fiecare zi și o umple de ficțiuni; cât timp suntem vii, ne străduim să luptăm împotriva ficțiunii care ne ia locul. „Nu suntem așa” au clamat indignați cei mai iluștri locuitori din orașul Oviedo (Spania) la publicarea faimosului roman *LA REGENTA*. Însă din acel liniștit Oviedo al Restaurării adevărate sunt doar minuțioasele figuri din cerneală și din hârtic pe care le-a visat autorul Leopoldo Alas (Clarín).

Literatura umple lumea cu ficțiuni; literatura umple lumea: fără literatură, lumea ar fi o pagină scrisă pe nisip, scrisă și ștersă în fiecare clipă.

Traducere și adaptare
Ezra Alhasid

Pantă
ca de-obicei
înarmat
stau în cameră
cu spatele la perete
râde un porc
pe uasă
se desfășoară țara și
priveliștea este
un munte cu
madona

Soția
Clar, întinde-o,
mergi înainte
și știi precis că
unul mă ține după tine
rugându-mă ca
să îl mai deștepți să cedeze
ține-mă strâns
în pielea
ochilor tăi
apleacă-ți dulce capul
răutăților e faptul
că eu stau în umbra
vântului
viselor tale cu mine
hai, grăbește, te rog

Parolă
Urechi de auzit
călătoresc
din casă-n casă
cunosc și necunosc
fac pe surdă -
mușii reclamă pe buze
vorbe pentru
lumi mai bune
pe care
în eternitate
le plătim cu viața
și respirația
mai mult
ca vorbire

DIN LIRICA HELVETĂ

Andreas Saurer, 35 de ani, elvețian, de formație istoric, de profesie ziarist (lucrează la cunoscutul cotidian „Bernertzeitung” din... Berna) este în același timp și un entuziast romanist.

Participant la recenta întâlnire de la Neptun a traducătorilor și editorilor, a prezentat, într-o română fără cusur „Ecourile literaturii române în Elveția” - referat pertinent, plin de idei și chiar de propuneri concrete pentru optimizarea pătrunderii cărților românești pe piața elvețică.

Și cum, prin asociere (?!), „tot romanistul se naște... poet”, iată-l pe Andreas Saurer și în ipostaza sa mai puțin cunoscută, dar nu mai puțin merituosă, aceea de poet.

Pregătit de grătar

caseă în gol
din cavoul
singurătății
impactul dur

respiră adânc
cel părăsit
și imaginează urmarea
cât timp îi mai e de folos

‘Cescovină

mulți
și petrec aici
întreaga lor viață
alții fac
ochi
la poale
cresc perele
pe spalier

Gälbenuş

de la robinet
picură într-una
scrisorile cad
în cap
unde locuiesc viscolește
lumea un dincolo
dăngăne duminica
și noaptea
mă-nțepă lumina
în ochi

Mesocco

rugăciuni străjuiesc calea
înspre biserică ultimul
dram se întretaie cu ape în
căderi nouă să satul
mai multe decât oameni
locuind dincolo de linia
ferată iarba crește în
fereastră agită
furtunos mâinile
câtre altul

Traducere și prezentare de
Theodor Vasilache

FRANÇOIS VILLON ÎN TRADUCERI

de EMIL MANU

Apariția unei cărți mari, a unei poezii adevărate și chiar a unei traduceri bune, constituie un eveniment literar.

Goethe, citind traducerea lui Nerval din *Faust*, a exclamat: „De abia acum am reușit să-l înțeleg pe Faust al meu”. Dincolo de conținutul anecdotic al acestor cuvinte, e clară aprecierea operei de creație a traducătorului. Heine, din contră, credea că poezia este intraductibilă atunci când spunea că „traducerile sunt doar păsări împăiate”. Dar nu e mai puțin adevărat că marii poeți, traducând pe alți poeți mari, au putut să-i redea, într-o imagine aproape egală, creând din nou atmosfera operei traduse. Acest „joc secund” e posibil numai între creatori. Traducătorii care fac simple translații lingvistice, corecte pe plan gramatical și stilistic, nu pot fi trecuți în rândul creatorilor.

Baudelaire sună frumos sub pana lui Thezei, fără să fie în mod fidel același Baudelaire francez, împrumutând ceva din personalitatea poetică vulcanică a semnatarului *Cuvintelor potrivite*. Al. Philippide e un traducător de mare artă, un poet care reconstituie cu fidelitate în românește o operă străină, cu sufletul ei întreg, fără să-i imprime personalitatea sa proprie, cum face un poet de temperament ca Arghezi. În această privință, Dan Botta se găsește mai mult pe linia lui Al. Philippide decât a lui Arghezi.

Poeziile lui François Villon, acest student „pungaș” și pitoresc, condamnat de toate legile Franței de atunci, au rămas să însemne peste veacuri cea mai umanistă filozofie a vremii lui. Francisc Carco, pe baza monografiei lui Pierre Champion, încerca un roman al vieții lui Villon (Francisc Carco, *Le roman de François Villon*, Paris, Plon, 1926, 300 p.).

Admirator al lui Villon, Rabelais ar fi putut să afle mai multe despre poet, fiindu-i mai apropiat în timp. Mai toți biografilor Villon nu-l cunosc prea bine, începând cu acel „valet al regelui Francisc I”, mare poet în epoca sa, Clement Marot (1533) și sfârșind cu I. H. R. Prompsault (1832), Theophile Gautier și Pierre Jannet.

De la prima ediție datată, a doua în linie cronologică (1849), a lui Pierre Level și până la ultimele ediții pentru bibliofili, poeziile lui Villon au reputat cel mai bun succes de lectură din literatura franceză.

Pierre Jannet credea că cele mai proaste traduceri din Villon s-au făcut în limba franceză; se referea, probabil, la poeziile în argon jobelin. Theophile Gautier, într-un studiu ce preceda prefața lui Jannet la ediția „*Le charpentier*”, declara că „acest poet de prima a doua oferă un studiu fermecător”, sugărând că de multe ori opera acestor mici poeți e mai originală și mai utilă sufletului decât opera poezilor celebri.

Limba lui Villon este încă vechea și cea limbă franceză, bogată și simplă, fără și neartificializată, limba „fabliaux”-

urilor, fără pedanterii lingvistice. Această limbă a fost o piedică permanentă pentru traducători. Germanii sunt buni traducători, o dovedesc traducerea din Shakespeare, care au egalat originalul, dar cele mai bune ediții germane din Villon sunt tot în limba franceză.

Amestecat în manuscrisul poeziilor lui Charles d'Orléans, tatăl lui Ludovic al XII-lea, textul original al lui Villon, după ce trecuse prin sertarul lui Henric al II-lea,

ajunge să pună problema paternității poemelor, să creze discuții, așa cum afirmă Guillaume Collet, în prefața ediției lui Paul Lacroix Jacob, cunoscutul bibliofil francez.

Villon e un poet cântat; viața sa n-a dat numai prilej de romanțare mai mult sau mai puțin fabuloasă, ci a constituit și un stimulent poetic. Unele poezii îl definesc mai bine decât romanele sau monografiile.

În literatura română poetul, V. Voiculescu i-a dedicat un poem antologic în *Revista fundațiilor regale*, IX, LXI.1942, p280.

Tudor Arghezi a închinat lui François Villon, traducând *Balada doamnelor de odinioară*, un poem frumos care redă sufletul încărcat de farmec și de tristețe al autorului vestitelor *Balade de sfârșit de Ev Mediu*.

Printre traducătorii lui Villon trebuie citați Zoe Verbiceanu, F. Păcurariu, Aurel Tita, Romulus Vulpescu, Horia Stamatu.

Apariția *Baladelor* în traducerea lui Dan Botta constituie însă un adevărat eveniment literar.

Traducerile Zoiei Verbiceanu, vag alexandriene, nu-l pătrund pe Villon, îl autohtonizează facil, tumându-l idilic în interogații sentimentale, corecte gramatical, dar apoetice;

La Arghezi interogația e densă, deși mai

depărtată de textul lui Villon, poetică întru totul.

La Dan Botta versul urmărește itinerariul fluxului liric din Villon, corect ca atmosferă, fără torsiuni divagante cu gravități de catedrală, coborâte alături de suflet.

În traducerea lui Villon s-au căutat cuvinte din vechea limbă românească, arhaizări, uncori sterile.

Aurel Tita, în *Balada spânzuraților*, traduce la nivelul psalmilor lui Dosoftei: „Frați creștini ce vă mai duceți anii/Nu ne primiți cu inima-mpietrită/Căci milă de aveți de noi sărmanii/Domnul v-o întoarce însulită”.

La Dan Botta versul capătă purități de psalm pitoresc cu profunzimi biblice; traducătorul „atmosferizează” verbal fără artificii și fără excese: „Frați muritori ce după noi viați/Cu inima de piatră nu ne fiți./Căci dacă de noi, bieții vă-ndurați/De Domnu-n mila lui veți fi primiți./De ploaie suntem umezi și spălați./De soare suntem arși și înnegriți./De corbi, ereți, ni-s ochii adâncăți./Iar perii de pe față jumuliți/Nicicând, nicicum, nu suntem liniștiți”.

Traducerea poetului Dan Botta, dincolo de căutate amănunte retro, posibile fără să afecteze imaginea generală a cărții, aduce și un model de limbă veche românească, frumoasă până la superlativ.

Această ultimă versiune a lui Villon în românește este, în afară de transcrierea unei mari poezii, și mesajul unui poet.

Se pot spune cuvinte bune despre traducerea lui F. Păcurariu și Romulus Vulpescu. Dar autohtonizarea arhaizantă duce uncori la sacrificarea savoarei specifice vechii limbi franceze, care nu se transcrie cu identitate în româna veche. Și totuși traducerea lui Romulus Vulpescu sunt excelente și obsedante: „La știuci în rîmnic, strașnic pată chin/Cu țeasta-n mîl precum bitlanu-n iaz;/La osmanlii vîndut pe un țechin./Tragă-n ohezi, vită, cu frînt grumazi;/Ca Magdalina, ani treizeci în șir./Nu-mhrace strai de in, nici mohair”.

Dan Botta și Romulus Vulpescu sunt poeți cu profundă cultură franceză, cu o înțelegere justă a limitelor argoului villonez și mai ales creatori de atmosferă poetică. Versul lui Villon sub pana lui Dan Botta are accente de cantilenă, de povestire plină de un pitoresc fără abuzuri stilistice de simfonie de tonuri incalculabil de frumoase. Romulus Vulpescu îl apropie pe Villon de psaltrile române.

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE VĂZUTĂ DE ION CUCU

1). Astrița Olga Delia Mateescu sondează lumea pentru a-i mai smulge un rol: pentru dramaturgia proprie.

2). Viorel Dianu pândește „Ochiul demiurgului”, ultima sa carte apărută în împărăția lui Ștefan Dulu.

3). Între Damian Necula și Simion Pop se zbate Valentin Hussu-Longin. Îl stimulează prezența sa în cadrul guvernului. Încă în picioare!

4). În vreme ce Alexandru Condeescu scrutează orizonturile muzeistice, Gheorghe Istrate doar pe cele ale licenții.

5). Țeapăn ca un șap logodit, Valentin Răpeanu și-a găsit mediul simpatetic, agrementat de Nicolae Dragoș și Virgil Teodorescu.

